

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата економічних наук, доцента

кандидата економічних наук, доцента

Стригуль Лариси Станіславівни

на дисертаційну роботу Згурської Юлії Вікторівни

на тему: «**Теоретико-методичне забезпечення розвитку міжнародного ділового туризму**»,

виконану для здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань «Сфера обслуговування»

за спеціальністю 242 «Туризм»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та зв'язок теми з науковими планами та прикладними дослідженнями.

На сучасному етапі розвитку туризму, що формується під впливом глибинних змін світової економіки та міжнародного культурного обміну, відчутною стає потреба в розширенні різноманітності туристичних послуг, що вимагає системних досліджень та підтримки на державному рівні. Міжнародний діловий туризм виходить на передовий план серед цих змін, тому актуальність теми дисертаційної роботи Згурської Юлії Вікторівни «Теоретико-методичне забезпечення розвитку міжнародного ділового туризму» стає більш примітною та вагомою.

Беззаперечно, даний вид туризму вимагає інвестицій у покращення туристичної інфраструктури, що сприяє загальному розвитку і покращенню якості життя мешканців регіону. Ефективне управління міжнародним діловим туризмом дозволяє створити позитивний імідж регіону, залучаючи увагу та підвищуючи його вплив у світі.

Розробка підходів та стратегій розвитку міжнародного ділового туризму допомагає підтримці та збереженню культурної спадщини, розросту туристичної індустрії та сприяє соціальному розвитку спільнот.

В контексті післявоєнної відбудови, розвиток міжнародного ділового туризму стає важливим елементом для стимулювання економічного зростання, зміцнення міжнародних відносин, інфраструктурного розвитку та підтримки культурного та соціального розвитку.

Аналіз стану існуючої ділової інфраструктури та вироблення стратегій узгодження з іншими галузями економіки та дипломатичними місіями стає важливою ланкою в підтримці національних інтересів на міжнародній арені. Міжнародний діловий туризм поєднує різні рівні управління – від місцевого самоврядування до державних структур і приватних інвесторів.

Таким чином, створення необхідних умов для розвитку ділового туризму на національному та регіональному рівнях є критичним для успішної реалізації програм відновлення на різних рівнях управління. Таке дослідження стає ключовим у забезпеченні ефективного функціонування туристичної галузі, тому тематика дослідження Згурської Ю.В. має вагому значимість.

Актуальність роботи підтверджується також участю в наукових дослідженнях ХНЕУ ім. С. Кузнеця, свідченням чого є відповідні довідки, надані для ознайомлення:

- Реєстраційний номер 0121U113109: «Практичні рекомендації щодо створення мультимедійної мапи місцевості – об'єкта природно-заповідного фонду, пам'ятника природи «Саржин яр (м. Харків)», Розділ I ««Аналітичний огляд мультимедійних карт».
- Реєстраційний номер 0123U104010: «Стратегія створення цифрової екосистеми споживання туристичних послуг інтеграції фізичного та віртуального простору», Розділ I «Особливості безпеки даних у цифровому середовищі».

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та їхня достовірність

Дисертаційна робота відзначається системністю, логічністю та високою якістю викладу матеріалу. Формулювання є чіткими, а основні висновки, рекомендації та власні позиції автора належно обґрунтованими. Зокрема, в роботі можна виокремити:

- системний підхід, що використовувався для обґрунтування аналізу реалізації міжнародних, державних, галузевих цільових і регіональних програм розвитку дестинацій міжнародного ділового туризму (стор. 87-97);

- структурно-функціональний аналіз особливостей формування та розвитку дестинацій у міжнародному діловому туризмі у загальній парадигмі розвитку туризму, що застосований автором на сторінках 44-58;
- статистичний аналіз сучасного стану та динаміки розвитку міжнародного ділового туризму, а також оцінювання перспектив відновлення туризму за даними профільних організацій (стор. 47-58);
- експертне опитування, що проведено автором для вивчення думки експертів з питань сучасного стану та перспектив розвитку міжнародного ділового туризму в Україні та містах/регіонах, результати якого наведено у додатках (стор. 213-219);
- просторовий аналіз особливостей впливу муніципальної політики у сфері міжнародного співробітництва на розвиток міжнародного ділового туризму міста Харкова (стор. 98-115);
- прогнозування для розробки напрямів реалізації концептуальних засад розвитку міжнародного ділового туризму в Україні (стор. 154-182).

У ході проведення дослідженні використано обширний список літературних джерел, включаючи роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, бази статистичних даних, звіти міжнародних організацій, а також проведено власні опитування. Це створює надійну та різноманітну базу для аналізу.

Перший розділ дисертації (стор. 30-70) присвячено теоретичним аспектам розвитку міжнародного ділового туризму, де було проведено аналіз історичних коренів та факторів, що спричинили виникнення міжнародного ділового туризму. Досліджено кілька етапів розвитку загального туризму, а також його взаємозв'язок з розвитком міжнародного ділового туризму, ідентифікувавши основні стадії останнього (стор. 30-44). Проведено аналіз основних підходів до визначення сутності ділового туризму, а також виявлено фактори впливу та ресурсну базу міжнародного ділового туризму. Додатково наведено статистичні дані щодо прогнозу відновлення світової туристичної галузі після пандемії COVID-19.

У проведеному дослідженні здійснений порівняльний аналіз статистичних

даних щодо сектору міжнародних подорожей у до- та постковідний період; виявлено різниці у факторах, що сприяють активізації ділового та інших видів туризму; визначено концепцію дестинації, враховуючи потреби стратегічного планування співробітництва в міжгалузевій сфері, досліджені деякі аспекти відновлення ділових поїздок та вимоги сучасних корпоративних споживачів (стор. 45-68).

У другому розділі (стор. 71-133) увага акцентована на дослідженні напрямів та можливостей розвитку міжнародного ділового туризму в сучасних умовах.

Проведено аналіз стану міжнародного ділового туризму, підґрунтя його розвитку та оцінку сучасного стану розвитку міжнародного ділового туризму (стор. 71-87), а також аналіз реалізації міжнародних, державних, галузевих цільових і регіональних програм розвитку дестинацій міжнародного ділового туризму (стор. 87-97).

Крім того виявлено особливості впливу муніципальної політики у сфері міжнародного співробітництва (на прикладі Харківської міської ради), як фундаменту розвитку міжнародного ділового туризму, розглянуто інституційно-правові аспекти та організаційно-правові форми міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування (стор. 98-119) та визначення ролі публічної дипломатії у розвитку міжнародного ділового туризму (стор. 119-130).

Розглянуто приклади існуючих об'єднань у сфері міжнародного ділового туризму, які діють як на міжнародному, так і на національному рівні. Розроблено проєкт «Розвиток міжнародного ділового туризму України», у якості окремого напрямку діяльності Асоціації ділового туризму України, орієнтованого, передусім, на розвиток міжнародного ділового туризму із залученням міжнародних партнерів та іноземних організацій до процесу відновлення та сталого розвитку міжнародного ділового туризму в Україні (стор. 85-87).

У ході наукового аналізу було розглянуто механізм інтенсифікації міжнародного ділового туризму та привабливості певної території як туристичної дестинації для ділових мандрівників через транскордонне співробітництво. Дослідження підтвердило, що такий вид співпраці має значний потенціал та є

суттєвим каталізатором розвитку міжнародного ділового туризму (стор.115-119).

Третій розділ (стор. 134-185) дисертації присвячено розробці основних напрямів удосконалення розвитку міжнародного ділового туризму в Україні, де проведено аналітичне дослідження поновлення структурного каркасу міжнародного ділового туризму в контексті цілей сталого розвитку ООН з урахуванням світових тенденцій та специфіки інноваційних змін галузі в Україні (стор. 134-141).

Розроблено концептуальні засади розвитку міжнародного ділового туризму в Україні на основі управління, орієнтованого на результат, з метою реалізації комплексних досліджень функціонування міжнародного ділового туризму на засадах сталого розвитку як основи соціально-економічних перетворень. Сформульовано стратегічні й операційні цілі та відповідні завдання щодо їхнього досягнення, що лягло в основу розроблено фреймової моделі (стор. 142-182).

Наукові положення та висновки, викладені в роботі, відзначаються високою науковістю та достовірністю. Для досягнення поставлених завдань використано різноманітні методи дослідження, такі як аналіз, синтез, узагальнення, опис, SWOT-аналіз, опитування тощо.

3. Наукова новизна результатів дослідження, теоретична та практична значущість наукових результатів

Під час вивчення дисертаційної роботи було підтверджено, що основні наукові результати та висновки дисертації пройшли апробацію під час наукових конференцій та знайшли відображення в публікаціях у фахових та міжнародних наукових виданнях. Зазначені в дисертації завдання були вирішені в повній мірі, зокрема, були виконанні наступні завдання:

- досліджено теоретичні та методичні засади розвитку міжнародного ділового туризму, історію та передумови виникнення,
- визначено та охарактеризовано особливості формування та розвитку дестинацій у міжнародному діловому туризмі;
- визначено методичні підходи до формування ресурсної бази міжнародного

ділового туризму;

- досліджено напрями та можливості розвитку міжнародного ділового туризму в сучасних умовах;
- проведено аналіз сучасного стану розвитку міжнародного ділового туризму;
- проаналізовано та оцінено результативність реалізації міжнародних, державних, галузевих цільових і регіональних програм розвитку дестинацій міжнародного ділового туризму;
- обґрунтовано та визначено вплив муніципальної політики у сфері міжнародного співробітництва на розвиток міжнародного ділового туризму;
- визначено та охарактеризовано роль публічної дипломатії у розвитку міжнародного ділового туризму;
- обґрунтовано організаційні заходи щодо відновлення міжнародного ділового туризму в Україні у форматі цілей сталого розвитку ООН;
- запропоновано методичне забезпечення проведення комплексних досліджень функціонування міжнародного ділового туризму на засадах сталого розвитку;
- розроблено концептуальні засади розвитку міжнародного ділового туризму в Україні.

Наукова новизна також відповідає заявленим пунктам, а саме:

Вперше розроблено концепцію розвитку міжнародного ділового туризму в Україні, що базується на методичній підготовці комплексних досліджень щодо функціонування цього сектору з урахуванням принципів сталого розвитку. Розроблена фреймова модель втілення концепції включає в себе визначення стратегічних цілей та завдань, а також ураховує фактори впливу та потенційні ризики.

Сформовано предметне поле дослідження міжнародного ділового туризму, що охоплює його історичні коріння, генезис, причинно-наслідкові зв'язки виникнення та еволюції. Виділено періодизацію розвитку туризму загалом і його

міжнародного ділового сегменту з урахуванням специфіки та функціональних характеристик останнього.

Удосконалено підходи до управління туристичними дестинаціями за допомогою управління, орієнтованого на результат (RBM), спрямованого на оптимізацію використання інфраструктури та ресурсів, а також на покращення взаємодії між зацікавленими сторонами. Розроблені механізми управління допоможуть підвищити ефективність управління туристичною галуззю на регіональному та державному рівнях.

Встановлено організаційні принципи формування та втілення муніципальної політики щодо розвитку міжнародного ділового туризму на прикладі Харківської міської ради. Ці принципи базуються на публічній дипломатії та спрямовані на покращення привабливості дестинацій для ділових подорожей через транскордонне співробітництво.

Розширено науково-практичні основи розвитку міжнародного ділового туризму, зокрема, шляхом визначення шляхів вдосконалення структурного каркасу цієї галузі в контексті цілей сталого розвитку, визначених Організацією Об'єднаних Націй. Враховано світові тенденції та інноваційні зміни в галузі, а також розроблено стратегії подолання викликів, що виникають у зв'язку з постіндустріальним економічним розвитком.

Про практичну значущість дисертаційної роботи свідчить впровадження результатів роботи в господарську діяльність підприємств, що підтверджується відповідними довідками:

- Довідка б/н від 16.10.2023 р.) від Асоціації ділового туризму України
- Довідка № 065-734 від 13.10.2023 р. від Управління туризму та промоції Київської міської державної адміністрації.

Керівники вищезазначених підприємств позитивно оцінили впровадження у діяльність пропозицій Згурської Юлії Вікторівни та підтверджують практичне значення результатів дисертаційного дослідження.

4. Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати та ключові положення дисертації представлені у шести наукових працях, зокрема п'ять статей опубліковані у фахових виданнях категорії «Б» за спеціальністю 242 «Туризм». Додатково, одна стаття була опублікована в міжнародному науковому журналі.

Згідно з Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а саме п.8 та п.9 кількості статей достатньо, а зміст статей в повній мірі відображає основні положення дисертаційного дослідження.

Зокрема, дві стосуються першого розділу, а саме вивчення та аналізу ресурсної бази міжнародного ділового туризму на прикладі міста Харкова (Згурська Ю. Ресурсна база міжнародного ділового туризму на прикладі міста Харкова. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/670>) та визначення та вивчення особливостей формування та розвитку дестинацій у діловому туризмі на сучасному етапі (Єрмаченко В.Є., Згурська Ю.В. Особливості формування та розвитку дестинацій у діловому туризмі. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. 2022. 4(87). С. 95–103. URL: <https://journals.nupp.edu.ua/eir/article/view/2787>.)

Дві статті відносяться до другого розділу, де автор робить оцінку сучасного стану міжнародного ділового туризму, проводить порівняльний аналіз світових та українських тенденцій (Zghurska Yu. Assessment of the current state of international business tourism: a comparative analysis of global and Ukrainian trends. *Municipal Economy of Cities. Series: «Economic science»*. 2023. Vol. 7. №. 181. Pp. 24–31. URL: <https://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/6197>. та вивчає вплив транскордонного співробітництва на розвиток міжнародного ділового туризму (Згурська Ю.В. Транскордонне співробітництво як драйвер розвитку міжнародного ділового туризму. Електронне наукове фахове видання «Соціально-економічні проблеми і держава», 2023. Вип. 2(29). С. 39–47. <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23zyvmdt.pdf>.)

До третього розділу відносяться дві статті, що розглядають основні аспекти відновлення міжнародного ділового туризму в Україні у форматі Цілей сталого розвитку ООН (Zghurska Yu. Restoring International business tourism in Ukraine in the format of the United Nations Sustainable Development Goals. *Slovak international scientific journal*. 2023. № 77. URL: <https://zenodo.org/records/10100104>.) та формулюють концептуальні засади організації та розвитку міжнародного ділового туризму в Україні (Сущенко О.А., Згурська Ю.В. Концептуальні засади організації та розвитку міжнародного ділового туризму в Україні. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2023. №11(312). С. 233-240. URL: <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2023-11-12-312-313-233-240>.)

Крім того, основні положення дисертації були представлені та обговорені на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Отже, опубліковані праці повністю відображають результати та наукові положення дисертації, підтверджуючи її актуальність та значущість у відповідній науковій області.

5. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертаційна робота виконана державною мовою у вигляді спеціально підготовленої наукової праці на правах рукопису в твердій палітурці та в електронній формі. Структура роботи виконана відповідно вимог, та має наступні структурні елементи: титульний аркуш, анотація, зміст, перелік умовних позначень, зміст, основна частина – три розділи, список використаних джерел та додатки. Анотація відповідає змісту дисертації, наведена у двох мовах, обсяг анотації відповідає вимогам. Наявні релевантні ключові слова.

Відповідно до вищесказаного, оформлення дисертаційної роботи повністю відповідає вимогам Наказу МОН України №40 від 12.10.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами від 31.05.2019 р.

6. Відповідність роботи принципам академічної доброчесності

Дисертаційна робота «Теоретико-методичне забезпечення розвитку міжнародного ділового туризму» є самостійним дослідженням Згурської Юлії Вікторівни, всі сформульовані в ній положення і висновки обґрунтовано на основі

власних досліджень та зроблено посилання на наукові праці, наведені в анотації. Перелік цих праць також міститься у списку використаних джерел. Усі публікації здобувачки пов'язані з темою дисертаційної роботи та розкривають її зміст. У дисертаційній роботі не виявлено ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконаного авторкою дослідження. Таким чином, робота відповідає принципам академічної доброчесності.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Незважаючи на високу наукову та практичну цінність дисертаційного дослідження Згурської Юлії Вікторівни, вважаємо, що зміст роботи має дискусійні положення, теоретико-методичний та прикладний характер яких може бути предметом наукової дискусії:

1. В першому розділі підрозділ 1.3 присвячено формуванню та розвитку дестинацій, однак цей напрям дослідження не було розвинуто у другому та третьому розділах дисертації. Доцільно було б у рекомендаціях, наданих у третьому розділі, приділити увагу розвитку міжнародного ділового туризму в туристичних дестинаціях.

2. Автор дисертації приділяє увагу відновленню міжнародного ділового туризму в Україні в контексті сталого розвитку, однак у роботі недостатньо висвітлено екологічні наслідки розвитку ділового туризму. Наприклад, як збільшення потоку туристів впливає на екологічний стан в регіоні.

3. В дисертації ґрунтовно та докладно проаналізовано стан міжнародного ділового туризму, проте можна було би порівняти в рамках ділового туризму часту міжнародного та внутрішнього, як за кількістю відвідувачів, так і за витратами та надходженнями.

4. В табл. 3.8 (с. 151) запропоновано показники моніторингу і оцінювання імплементації Концепції розвитку міжнародного ділового туризму, однак не надано пояснення, яким чином буде отримано якісні показники. Доцільно було б

доповнити пропозиції описом процедури вибору експертів чи проведення опитування.

5. На с. 155-156 представлено результати опитування експертів, але не вказано, яку кількість експертів було опитано, наскільки узгоджені результати опитування. Також в роботі не визначено, чи автор сам брав участь у опитуванні, чи використовував вторинні дані.

Тим не менше, окремо акцентуємо увагу на тому що висловлені зауваження та уточнення мають більшою мірою дискусійний характер і не впливають на позитивний висновок щодо дисертаційної роботи Згурської Юлії Вікторівни.

8. Загальна оцінки дисертаційної роботи, її відповідність встановленим вимогам

Тема дисертаційної роботи є актуальною, та має зв'язок з науковими прикладними дослідженнями, має практичну та теоретичну значущість. Дисертаційна робота відзначається системністю, логічністю та високою якістю викладу матеріалу. Формулювання є чітким, а основні висновки, рекомендації та власні позиція автора належно обґрунтовані. У дослідженні використано обширний список літературних джерел, включаючи роботи вітчизняних та зарубіжних вчених, бази статистичних даних, звіти міжнародних організацій, а також проведено власні опитування.

Під час вивчення дисертаційної роботи було підтверджено, що основні наукові результати та висновки дисертації пройшли апробацію під час наукових конференцій та знайшли відображення в публікаціях у фахових та міжнародних наукових виданнях. Оформлення дисертаційної роботи повністю відповідає вимогам Наказу МОН України №40 від 12.10.2017 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» зі змінами від 31.05.2019 р.

Робота відповідає принципам академічної доброчесності. Висловлені зауваження та уточнення мають більшою мірою дискусійний характер і не впливають на позитивний висновок щодо дисертаційної роботи

Дисертаційна робота Згурської Юлії Вікторівни на тему «Теоретико-методичне забезпечення розвитку міжнародного ділового туризму», за своїм змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, зокрема пунктам 6, 7, 8 та 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. №44. В свою чергу Згурська Юлія Вікторівна заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії з галузі знань 24 «Сфера обслуговування», за спеціальністю 242 – «Туризм».

Опонент:

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри туризму і готельно-ресторанного бізнесу

Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Міністерства освіти і науки України

Лариса СТРИГУЛЬ

Підпис засвідчую:

Вчений секретар
Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»
Міністерства освіти і науки України

Юрій ЗАЙЦЕВ